שנאמר (שם) 'וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה', ולכן אפשר ללמוד מהפסוק 'ויוציאו את המקלל' שהוציאו חוץ לשלש מחנות.
שואלת הגמרא: אֶלָּא מַעֲתָּה, מאחר שאתה דורש את היתור של התיבות 'ויוציאו', אם כן מה שנאמר בסוף הפרשה (שם) 'וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ אֶבֶן' מַאי עֲבְדֵי לֵיהּ – מה תדרוש ממנו, שאף הוא מיותר, שהרי כיון שנאמר בתחילת הפרשה (שם כד יד) 'וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל הָעֵדָה', אם כן כאשר נאמר 'ובני ישראל עשו כאשר צוה ה'' זה כולל גם את הרגימה.
משיבה הגמרא: הַהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא – אכן הפסוק הזה נדרש כמבואר בברייתא, נאמר 'וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ בָּאֶבֶן', ומהתיבה 'אותו' יש לדרוש שיש לסקול את גופו ממש וְלֹא שיסקלוהו כשהוא לבוש בִּכְסוּתוֹ, ומהתיבה 'אבן' יש לדרוש שֶׁאִם מֵת בָּאֶבֶן אַחַת, יָצָא, ואין צורך לזרוק עליו עוד אבנים [וכדלהלן]. וְאִצְטְרִיךְ לְמִיכְתַּב 'אֶבֶן' במקלל, וְאִיצְטְרִיךְ לְמִיכְתַּב 'אֲבָנִים' במקושש [דְּרָגוֹם אוֹתוֹ בָּאֲבָנִים' (במדבר טו לה)], דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא רק 'אֶבֶן', הָוֶה אָמֵינָא הֵיכָא דְּלֹא מֵת בַּהֲדָא – שבאופן שלא מת באבן אחת לֹא נֵיתֵי אַחֲרִיתִי וּמִיקְטְלֵיהּ – לא נביא אבן נוספת כדי להורגו, לכן כָּתַב רַחֲמָנָא 'אֲבָנִים' ללמד שצריך להשליך עליו אבנים נוספות עד שימות. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא רק 'אֲבָנִים', הָוֶה אָמֵינָא מֵעִיקָּרָא נֵיתֵי תַּרְתֵּי – שמתחילה צריך להביא שתי אבנים ולהשליכם עליו בכל אופן, לכן כָּתַב רַחֲמָנָא 'אֶבֶן' ללמד שתחילה משליכים עליו אבן אחת, ורק אם לא מת על ידה, משליכים עליו אבנים נוספות.
התבאר לעיל שהמקור לכך שיש להוציא את המקלל חוץ לשלש מחנות, לפי הברייתא הוא מגזירה שוה מפרים הנשרפים, ולפי רב פפא הוא מזה שמשה היה במחנה לוויה, ונאמר פעמיים 'הוצאה', משמע שיש להוציאו גם ממחנה לוויה וגם ממחנה ישראל. מקשה הגמרא על רב פפא: וְהָא הַאי תַּנָּא נָאֵמַר קָאָמַר – הרי התנא של הברייתא דרש דין זה מגזירה שוה, וכיצד יכול רב פפא שהוא אמורא לחלוק בזה על הברייתא. מתרצת הגמרא: אִילּוּ לֹא נֶאֱמַר קָאָמַר – כל דברי הברייתא הם רק על הצד שלא היה את הדרשה של רב פפא, וְהָכִי קָאָמַר התנא של הברייתא, אִילּוּ לֹא נֶאֱמַר קְרָא – אם לא היתה משמעות מהפסוקים האמורים במקלל, שיש להוציא את הנסקל מחוץ לשלש מחנות, הֲוֵיתֵי אוֹמֵר גְּזֵירָה שָׁוָה [מפרים הנשרפים], אבל עֲכְשָׁיו שֶׁנֶּאֱמַר קְרָא [וכדברי רב פפא], גְּזֵירָה שָׁוָה לֹא צְרִיךְ.
רב אשי מביא מקור אחר לכך שבית הסקילה היה חוץ לשלש מחנות: רַב אַשִׁי אָמַר, מֹשֶׁה הֵיכָא הָוֶה יָתִיב – הלא היכן משה ישב, בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה, וְאָמַר לֵיהּ רַחֲמָנָא 'הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל' (ויקרא כד יד), והיינו חוץ לְמַחֲנֵה לְוִיָּה, וממה שהוסיפה התורה לכתוב (שם) 'אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה' יש ללמוד שצריך להוציאו גם חוץ לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל.
ממשיך רב אשי לבאר את הפסוקים בסוף הפרשה: ומה שנאמר (שם כד כג) 'וַיּוֹצִיאוּ אֶת הַמְקַלֵּל' הוא ללמד לָעֲשׂוֹת – שאכן עשו כדבר משה. מקשה הגמרא: עֲשׂוֹת לֵיהּ הֲדָרְיָא כְּתִיב בֵּהּ – הלא זה שעשו כדבר משה נאמר מפורש (שם) 'וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה'. מתרצת הגמרא: הָהוּא – הפסוק 'ובני ישראל' מִיבָּעֵי לֵיהּ – נצרך (חד) לְמֵימָה (וחד) [וְ]לְרַחוֹיֵהּ – ללמד שעשו גם סמיכה ודחיה, שמפורשים בתורה שציוה ה' לעשות כן, ולא נכתב במפורש שאכן עשו כן, ולכן נצרך פסוק זה ללמד שכך עשו.
מקשה הגמרא על דברי רב אשי: אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַב אַשִׁי, לְיֵרֵידָךְ – לשיטתך שאתה סובר שמהפסוק 'הוצא וגו' אל מחוץ למחנה' אפשר ללמוד שתי הוצאות, כָּל חָנִי 'הוֹצִיא' דִּכְתִיבִי – כל אלו ההוצאות הכתובות בְּפָרִים הַנִּשְׂרָפִים, מַאי דְּרַשׁ בְּהוּ – מה אתה דורש בהם, שהרי גם בפר העלם דבר של ציבור וגם בפר כהן משיח וגם בדשן כתוב 'והוציא וגו' מחוץ למחנה' ולדבריך משמע בכל אחד מהם שתי הוצאות, נמצא בין כולם שש הוצאות, ומה יש לדרוש מכל ההוצאות הללו. מסיקה הגמרא: קַשְׁיָא – אכן קושיא זו קשה על דברי רב אשי.
שנינו במשנה: אֶחָד עוֹמֵד כו' על פתח דין והסודרין בידו, וסוס רחוק ממנו.

מברר הגמרא מהממון של מי צריך לקנות את הסודרים והסוס: אָמַר רַב הוּנָא, פְּשִׁיטָא לִי אֶחָד אָבֵן שֶׁנִּסְקַל בָּהּ, וְאֶחָד עֵץ שֶׁהנסקל נִתְלָה בּוֹ, וְאֶחָד סַיָּיף שֶׁנֶּהֱרַג בּוֹ, וְאֶחָד סוֹדָר שֶׁנֶּחֱנַק בּוֹ, כּוּלָּן מִשֶּׁל צִבּוּר, ואין לחייב את הנידון להביאם משל עצמו. מַאי טַעְמָא, משום דְּמִדִּידֵיהּ – מהממון של עצמו, לֹא אָמְרִינַן לֵיהּ זִיל וְלִייתֵי וְלִיקְטוֹל נַפְשֵׁיהּ – לך והביאו להרוג בו את עצמו. אך בְּעֵי רַב הוּנָא, סוֹדָר שֶׁמְּנִיפִין בּוֹ וְסוּס שֶׁרָץ וּמְעַמְּדָן, מִשֶּׁל מִי הוּא. האם בֵּין דְּהַצָּלָה דִּידֵיהּ, מִדִּידֵיהּ הוּא – לכן יש להוציאם מהממון של הנידון, אוֹ דִילְמָא בֵּין דְּכִי דִינָא מְחַיְּבִין לְמֶעְבַּד בָּהּ הַצָּלָה – כיון שבית דין מחוייבים להעמיד את החפצים האלה לצורך הצלתו, לכן יש לקנותם מִדִּידֵיהּ – מממון בית הדין [דהיינו משל ציבור].
וְתוּ – ועוד יש להסתפק, הָא דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר רַב אַשִׁי אָמַר רַב חִסְדָּא, הַיּוֹצֵא לֵיהָרֵג, היו מַשְׁקִין אוֹתוֹ קוֹרֶט שֶׁל לְבוֹנָה בְּכוֹס שֶׁל יַיִן – מעט סם ששמו לבונה מעורב בכוס יין, כְּדֵי שֶׁתִּטְרַח דַּעְתּוֹ – שדעתו לא תהיה צלולה, ועל ידי כן אינו דואג, ואינו מתמהמה בהריגתו. ומנין שצריך לעשות כך, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי לא ו) 'תְּנוּ שֵׁכָר לְאוֹבֵד וְיַיִן לְמָרֵי נָפֶשׁ'. וְתַנְיָא, נָשִׁים יְקָרוֹת [־עשירות] שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ מְתַנְּדְבוֹת וּמְבִיאוֹת אוֹתָן. אם לֹא הִתְנַדְּבוּ נָשִׁים יְקָרוֹת, מִשֶּׁל מִי היו מביאים את זה, האם משל הנידון או שמא משל ציבור.
פושטת הגמרא את הספק האחרון: הָא וַדַּאי מִסְתַּבְרָא מִשֶּׁל צִבּוּר, כֵּיוָן דִּכְתִיב – בפסוק המובא לעיל שממנו לומדים שבית דין צריכים לתת יין, כתוב 'תְּנוּ', משמע שבית הדין יתנו מִדִּידֵיהּ – משל ציבור.

שנינו במשנה, שאם אמר אחד מהנמצאים בבית דין שיש לו ללמד זכות, היו חוזרים לדון בדבר. מביאה הגמרא ספק בענין זה: בָּעָא מִינֵּיהּ רַב אַחָא בַּר הוּנָא מֵרַב שֵׁשֶׁת, אָמַר אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים הישובים לפני הדיינים יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת, ומיד נִשְׁתַּתֵּק – נהיה אילם, ואינו יכול לומר את לימוד הזכות, מַהוּ, האם יש לנו לחוש שהיה ממש בדבריו, ולבטל את הדין, ולדון בו מחדש בדיינים אחרים, או שאין לחוש לכך. מְנַפַּח רַב שֵׁשֶׁת בִּידֵיהּ – עשה תנועה בידו להראות ששפק זה הוא דבר בטל כרוח, שהרי אם תחוש לִנְשָׁתַּתֵּק, אם כן אֲפִילּוּ אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם נָמֵי, כלומר בכל היוצאים להרג גם תחשוש, שמא יש אדם בעולם שיש לו ללמד זכות.
הגמרא דוחה את דברי רב ששת: הלא אין לדמותם, שהרי הָתָם – בכל היוצאים להרג לֹא קָאָמַר – אין אף אחד שאמר שיש לו ללמד זכות, לכן אין לחוש לכך, אבל הָכָא קָאָמַר – אחד אמר שיש לו זכות ללמד, ובזה ודאי יש להסתפק, מַאי – מה הדין באופן שנשתתק.
הגמרא מביאה אפשרות לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים שֶׁזִּיכָּה – שלימד זכות, והדין הוא שהיו מעלים אותו לסנהדרין ומצרפים אותו למנין, וּמֵת קודם שהספיקו לעמוד למנין, רוֹאִין אוֹתוֹ לענין המנין כְּאִילּוּ חַי וְעוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ – בשיטתו, כלומר שמחשבים אותו במנין המזכים. ומדוייק בדברי רבי יוסי בר חנינא, שֶׁזִּיכָּה אִין – רק אם אמר ממש את דברי הזכות, אבל אם לֹא זִיכָּה [אלא רק אמר שיש לו זכות ללמד], לֹא חוששים לכך. דוחה הגמרא: אכן בְּזִיכָּה ממש פְּשִׁיטָא לִי שחוששים לדבריו, אבל בְּאָמַר, תִּיבָּעֵי לָךְ – בזה עדיין יש להסתפק, האם לדייק בדברי רבי יוסי בר חנינא שבאמר יש לי ללמד זכות לא חוששים, או שמא מה שרבי יוסי בר חנינא לא נקט אופן זה הוא משום שאינו מצוי שקודם שיספיק לסיים דבריו יומות או ישתתק, אבל יתכן שלעולם אם יהיה כזה מקרה מודה רבי יוסי שחוששים לדבריו.
שנינו במשנה: אֲפִילּוּ הוּא כו' אומר יש לי ללמד עלי זכות, מחזירין אותו [־לבית הדין], אפילו ארבע וחמש פעמים, ובלבד שיש ממש בדבריו. שואלת הגמרא: וַאֲפִילּוּ – האם אפילו בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה צריך שיהיה ממש בדבריו כדי שיחזירו אותו. וְהָתַנְיָא פַּעַם רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה בֵּין שֵׁשׁ מַמָּשׁ בְּדִבְרָיו בֵּין שֶׁאֵין מַמָּשׁ בְּדִבְרָיו מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִכָּאן וְאֵילָךְ, אִם יֵשׁ מַמָּשׁ בְּדִבְרָיו מַחֲזִירִין אוֹתוֹ אֵין מַמָּשׁ אוֹתוֹ,

המשך בעמוד עה

בְּדִבְרֵיהֶן, אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, תַּרְוַיְיהוּ – יש לפרש את דברי המשנה, מַפְּעָם שְׁנִיָּה וְאֵילָךְ, אבל בפעם ראשונה ושניה, הדין הוא כמבואר בברייתא שמחזירים אותו בכל אופן.

מבררת הגמרא: מְנָא יָדְעֵי – מנין יודעים אותם הממונים להוציאו ליסקל, אם יש ממש בדבריו או לא, וכי הם היו תלמידי חכמים. משיבה הגמרא: אָמַר אַבַּיֵי, דְּמִסְרִינַן לֵיהּ זוּגָא דְּרַבָּנַן – היו שולחים עמו שני תלמידי חכמים (חוץ מהממונים על הוצאתו לסקילה), שהם היו בודקים, אִי אִיכָּא מַשְׁא בְּדִבְרֵיהֶן, אִין – אכן מחזירים אותו, אִי לָא – ואם אין ממש בדבריו, לָא מחזירים.

שואלת הגמרא: וְלִימְסַר לֵיהּ מַעִיקָּרָא – שישלחו עמו שני תלמידי חכמים מיד בתחילה, שיבדקו דבריו אפילו בפעם הראשונה והשניה, ומדוע בפעמיים הראשונות מחזירים אותו בכל מקרה. מתרצת הגמרא: אַגַּב דְּבָעֵית – מכיון שבעודו בדרך, הוא מפוחד מכך שהולכים להורגו, לָא מָצֵי אָמַר כָּל מַאי דְּאִית לֵיהּ – אינו יכול לומר כל מה שיש לו, ולכן יש להחזירו לבית דין, ושם תנוח דעתו ויוכל לומר כל דבריו.

משנה

משנתינו ממשיכה לעסוק בטירחה שטרחו בית דין כדי לזכות את הנידון: מָצְאוּ לוֹ זְכוּת פְּטָרוּהוּ, וְאִם לָאו – אם לא מצאו זכות, היה יוֹצֵא לִיסָּקֵל. וְכָרוֹז יוֹצֵא לְפָנָיו בהליכתו לבית הסקילה, אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי יוֹצֵא לִיסָּקֵל, עַל שֶׁעָבַר עֲבֵירָה פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֵדָיו, כָּל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לוֹ זְכוּת יָבֹא וְיֵלַמֵּד עָלָיו.

גמרא

הגמרא מביאה דברים נוספים שהיו צריכים לומר בהכרזה: אָמַר אַבַּיֵי, וְגוּם צָרִיךְ לְמֵימַר שהעבירה נעשתה בְּיוֹם פְּלוֹנִי, וּבְשָׁעָה פְּלוֹנִית, וּבְמָקוֹם פְּלוֹנִי. והטעם לכך, דְּיֵלְמָא אִיכָּא דְּיָדְעִי – שמא יש עדים היודעים שבזמן זה היו העדים במקום אחר, וְאָתוּ – ויבואו להעיד, וּמְזַי לְהוּ – ועל ידם יוכל הנידון להזים את העדים שהעידו לחובתו.

שנינו במשנה: וְכָרוֹז יוֹצֵא לְפָנָיו. מדייקת הגמרא: לְפָנָיו אִין – דווקא ממש בשעת הליכתו לבית הסקילה, אבל מֵעִיקָּרָא לָא – קודם הליכתו אין צורך להכריז על כך במשך ארבעים יום קודם לסקילתו. חלק זה של הגמרא הושמט על ידי הצנזורה, והובא בהגהות וציונים.

שואלת הגמרא: וְהָתַנְיָא, בְּעֶרֶב הַפֶּסַח תְּלָאוּהוּ לְיֵשׁוּ [הַנּוֹצְרִי], וְהִכְרִיזוּ יוֹצֵא לִיסָּקֵל עַל שֶׁכִּישֵׁף וְהִסִּית וְהִדִּיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל, כָּל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לוֹ זְכוּת יָבֹא וְיֵלַמֵּד עָלָיו, וְלֹא מָצְאוּ לוֹ זְכוּת וְתָלְאוּהוּ בְּעֶרֶב פֶּסַח. משמע שצריך להכריז על כך במשך ארבעים יום. משיבה הגמרא: אָמַר עוּלָּא, וְתַסְבְּרָא – וכי סבור אתה [שְׁיֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי] בַּר הַפּוּכֵי זְכוּת הוּא – האם יש אצלו דין להפך ולחזור אחר זכות עבורו, והלא מֵסֵית הוּא, וְרַחֲמָנָא אָמַר לגבי מסית, 'לֹא תַחְמוֹל וְלֹא תְכַסֶּה עָלָיו' (דברים יג ט), ומכאן שאין להפך בזכותו, ואם כן לא שייך אצלו כלל דין ההכרזה השנוי במשנתינו, אֶלָּא מה שבכל זאת הכריזו הוא משום שֶׁשָּׁאנֵי [־שׁוֹנֶה] יֵשׁוּ [הַנּוֹצְרִי] דְּקָרוֹב לַמַּלְכוּת הָוֶה – ומכיון שהיה מקורב למלכות פחדו להורגו בלא לחזור אחר הזכות, ומעתה מובן שלכן גם הכריזו על כך ארבעים יום, אבל לעולם באדם אחר ההכרזה היתה נעשית רק בדרכו ממש לבית הסקילה.

תָּנוּ רַבָּנָן, חֲמִשָּׁה תַּלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְיֵשׁוּ [הַנּוֹצְרִי], וְאֵלּוּ הֵן] מָתַאי, נָקַאי, נֶצֶר, וּבוֹנִי, וְתוֹדָה, וגם הם התחייבו מיתה. אַתְיוּהּ לְמָתַאי – הביאו את מתאי כדי להורגו. אָמַר לְהוּ מתאי לחכמים, וכי מָתַאי יֵהָרֵג, הָכְתִיב 'מָתַי אָבוֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹקִים' (תהלים מב ג), טענתו היתה שהתיבה 'מתי' רומזת על שמו, ונמצא שהפסוק רומז שאין להורגו. אָמְרוּ לוֹ חכמים, אִין, מָתַאי יֵהָרֵג, דִּכְתִיב 'מָתַי יָמוּת וְאָבַד שְׁמוֹ' (שם מא ו) ומפסוק זה יש רמז שיש להורגך.

אַתְיוּהּ לְנָקַאי. אָמַר לְהוּ וכי נָקַאי יֵהָרֵג, הָכְתִיב 'וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג' (שמות כג ז). טענתו היתה שהתיבה 'נקי' רומזת על שמו, ונמצא שהפסוק רומז שאין להורגו. [אָמְרוּ לוֹ] אִין, נָקַאי יֵהָרֵג, דִּכְתִיב 'בַּמִּסְתָּרִים יַהֲרֹג נָקִי' (תהלים י ח), ומפסוק זה יש רמז שרצחת בסתר, וראוי להורגך.

אַתְיוּהּ לְנֶצֶר. אָמַר [לְהוּ] וכי נֶצֶר יֵהָרֵג, הָכְתִיב 'וְנֵצֶר מִשָּׁרָשָׁיו יִפְרֶה' (ישעיה יא א). טענתו היתה שהתיבה 'נצר' רומזת על שמו, ונמצא שהפסוק רומז שאין להורגו. אָמְרוּ לֵיהּ, אִין, נֶצֶר יֵהָרֵג, דִּכְתִיב 'וְאַתָּה הָשְׁלַכְתָּ מִקִּבְרְךָ כְּנֵצֶר נִתְעָב' (שם יד יט), ומפסוק זה יש רמז שיש להורגך.

אַתְיוּהּ לְבוֹנִי. אָמַר [לְהוּ] וכי בּוֹנִי יֵהָרֵג, הָכְתִיב 'בְּנֵי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל' (שמות ד כב). טענתו היתה שהתיבה 'בני' רומזת על שמו, ונמצא שהפסוק רומז שאין להורגו. אָמְרוּ לוֹ, אִין, בּוֹנִי יֵהָרֵג, דִּכְתִיב 'הֵנָּה אַנְכִי הוֹרֵג אֶת בִּנְךָ בְּכֹרֶךָ' (שם פסוק כג). ומפסוק זה יש רמז שיש להורגך.

אַתְיוּהּ לְתוֹדָה. אָמַר [לְהוּ] וכי תּוֹדָה יֵהָרֵג, הָכְתִיב 'מִזְמוֹר לְתוֹדָה' (תהלים ק א). טענתו היתה שהתיבה 'תודה' רומזת על שמו, ונמצא שהפסוק רומז שאין להורגו. אָמְרוּ לוֹ, אִין, תּוֹדָה יֵהָרֵג, דִּכְתִיב 'זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי' (שם נ כג), ומפסוק זה רמז שמי שיזבח ויהרוג את תודה, יכבד בזה את ה'. עד כאן השמטת הצנזורה.

מאחר שהובא לעיל (בהשמטה מהצנזורה המובאת בהערה) הפסוק 'זובח תודה יכבדנני', מביאה הגמרא דרשה שנלמדה מפסוק זה: **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יִצְרוֹ, וּמַתְוֶדֶה עָלָיו** – וגם הוא מתוודה על חטאו, **מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב** התורה מחשיבה **אדם שעשה כן, כְּאִילּוּ כִּיבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמִים, הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, דִּכְתִיב, 'זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי'** (תהלים נ כג), דהיינו המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו, מכבד אותי, ודורשים את שתי הנוניי"ן לשני כיבודים.

דרשה נוספת: **וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, בְּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, אָדָם מַקְרִיב עוֹלָה, שֶׁכֵּר עוֹלָה בְּיָדוֹ, הקריב מִנְחָה, שֶׁכַּר מִנְחָה בְּיָדוֹ, אֲבָל מִי שֶׁהִרְעִיתוֹ שִׂפְלָה** – שאינו מתגאה, **מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הִקְרִיב כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כּוּלָּן, שֶׁנֶּאֱמַר** (תהלים נא יט) **'זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה', דהיינו שאדם שרוחו שפלה, כאילו הקריב את כל זבחי האלוקים, כלומר את כל הקרבנות. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֵין תְּפִלָּתוֹ נִמְאֶסֶת לִפְנֵי הקב"ה, אלא הוא מכבד ומקבל את תפילתו, שֶׁנֶּאֱמַר** (תהלים שם) **'לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה'** – כלומר אין דרך הקדוש ברוך הוא לבזות תפילה היוצאת מלב נשבר.

משנה

חָיָה רָחוֹק מִבֵּית הַפְּקִילָה כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת, אוֹמְרִים לוֹ 'הִתְוַדֵּה' – אמור וידוי על חטא זה ועל שאר חטאים, **שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ כָּל הַמּוּמָתִין** – כל היוצאים למות על ידי בית דין **מִתְוַדִּין, שֶׁכָּל הַמִּתְוַדֶּה יֶשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא** וכל זה היו אומרים לו).

מביאה המשנה את המקור לכך שהמתודה יש לו חלק לעולם הבא: **שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּעָכָן, שֶׁאָמַר לוֹ יְהוֹשֻׁעַ** (יהושע ז יט-כ), **'בְּנִי שִׂים נָא כָּבוֹד [לַה'] אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן לוֹ תּוֹדָה** – התוודה, **וְגַיִד עָכָן אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר עָכָן אָמְנָה אָנֹכִי חָטָאתִי לַה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְכָזֹאת וְכָזֹאת' וְגוֹ', וּמַגִּין שֶׁכִּיפֵּר לוֹ וְיִהְיוּ והיה לו חלק לעולם הבא, שֶׁנֶּאֱמַר** (שם ז כה) **'וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ מֶה עֲכַרְתָּנוּ יַעְכָּרְךָ ה' בַּיּוֹם הַזֶּה', ונדרש, 'בַּיּוֹם הַזֶּה' אַתָּה עָכוּר, וְאִי אַתָּה עָכוּר לָעוֹלָם הַבָּא.**

וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהִתְוַוּדּוֹת – שאינו זוכר את עוונותיו, ואינו יכול לפורטם, **אוֹמְרִים לוֹ, אֱמוֹר 'תְּהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי'.**

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁחָטָא מְזוּמָּם, כלומר שהעדים שקרנים, **ובאמת לא עבר על עבירה זו, אוֹמֵר 'תְּהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי חוּץ מֵעֵוֶן זֶה'. אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי יהודה, אִם כֵּן יְהוּ כָּל אָדָם אוֹמְרִים כֵּן, כְּדֵי לִנָּקוֹת עַצְמָן** – לפרסם שבאמת לא חטאו, ונמצא שיוצא בזה לעז על העדים ועל הדיינים, אלא לעולם אם היה אומר כן היו משתיקים אותו.

גמרא

תָּנוּ רַבָּנָן, אמר יהושע לעכן, **'בְּנִי שִׂים 'נָא' כָּבוֹד לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן לוֹ תּוֹדָה', אֵין 'נָא' אֶלָּא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה,** והיינו **שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִיהוֹשֻׁעַ 'חָטָא יִשְׂרָאֵל'** (שם ז יא) – אחד מישראל מעל בחרם. **אָמַר** יהושע **לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם** אמור לי **מִי חָטָא. אָמַר לֵיהּ** הקדוש ברוך הוא ליהושע, **וְכִי דֵּילְמָא** [הולך רכיל] **אֲנִי, אלא לֵךְ הַפֵּל גּוֹרָלוֹת. הָלַךְ יהושע וְהִפִּיל גּוֹרָלוֹת, וְנָפַל הַגּוֹרָל עַל עָכָן. אָמַר לוֹ** עכן **לִיהוֹשֻׁעַ, יְהוֹשֻׁעַ, בְּגוֹרָל אַתָּה בָּא עָלַי לְהורגני, ובלי עדים, הלא גם אם אַתָּה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן שְׁנֵי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר אַתֶּם, אִם אֲנִי מַפִּיל עֲלֵיכֶם גּוֹרָל** – אם אעשה גורל מבין שניכם מי הוא החוטא, הרי בהכרח שעל אֶחָד מִכֶּם הוּא נוֹפֵל, ואם כן אין להוכיח על פי הגורל שאני הוא החוטא. **אָמַר לוֹ** יהושע לעכן, **בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, אַל תּוֹצִיא לַעַז עַל הַגּוֹרָלוֹת** לומר שאין בגורל ממש, **שֶׁהֲרֵי עַתִּידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּתְחַלֵּק בְּגוֹרָל, שֶׁנֶּאֱמַר** (במדבר כו נה) **'אַךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת הָאָרֶץ', וכדי שלא יצא לעז על אמיתות הגורלות,** בבקשה ממך **תֵּן תּוֹדָה** – הודה על האמת שחטאת.

אָמַר רַבִּינָא, שַׁחֲרֵי שַׁחֲרֵיהּ בְּמִילֵּי – פיתהו יהושע בדברים, שאמר **לוֹ כְּלוּם נְבַקֵּשׁ מִמְּךָ אֶלָּא הוֹדָאָה, תֵּן לוֹ תּוֹדָה וְהִיפָּטֵר** כלומר יהושע הטעה אותו שיחשוב שלא מתכוונים להורגו אלא רק רוצים שהוא יודה ובזה יפטר. **מִיד וַיָּעַן עָכָן אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר 'אָמְנָה אָנֹכִי חָטָאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכָזֹאת וְכָזֹאת עָשִׂיתִי'.**

הגמרא דורשת את התיבות 'כזאת וכזאת': **אָמַר רַב אַסִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מִלְּמֵד שֶׁמָּעָל עָכָן בְּשִׁבְעָה חֲרָמִים, שְׁנַיִם בִּימֵי מֹשֶׁה וְאֶחָד בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר 'אנכי חטאתי' בפעם הזאת,** וחוץ מזה **כָּזֹאת** – פעם נוספת, **וְכָזֹאת** – עוד פעם נוספת, **עָשִׂיתִי** חטא זה. **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, חֲמִשָּׁה פעמים** מעל עכן בחרם, **אֲרַבָּעָה בִּימֵי מֹשֶׁה וְאֶחָד בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר 'אָנֹכִי חָטָאתִי וְכָזֹאת וְכָזֹאת עָשִׂיתִי',** ומכל יתור של האות וא"ו בתיבות 'וכזאת', יש לדרוש פעם נוספת.

מקשה הגמרא: **וְעַד הַשְׁתָּא** – עד עכשיו **מַאי טַעְמָא לֹא אִיעַנּוּשׁ** – מדוע לא נענשו ישראל כשמעל עכן בחרם בימי משה, כשם שנענשו עכשיו. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, לְפִי שֶׁלֹּא עָנַשׁ** הקדוש ברוך הוא את הצדיקים **שבישראל עַל הַנִּסְתָּרוֹת** – על עבירות שעשו הרשעים בסתר, **עַד שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן.**

הגמרא מביאה שתירוץ זה שנוי במחלוקת תנאים: **כְּתַנָּאֵי,** נאמר בתורה (דברים כט כח) **'הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם',** כלומר שאם הרשעים עשו עבירות בסתר, הרי זה לה' אלוקינו ואין הצדיקים נתבעים ונענשים על כך, אבל על עבירות שעשו הרשעים בגלוי נתבעים הצדיקים. מבררת הברייתא: **לָמָּה נָקוּד עַל לָנוּ וּלְבָנֵינוּ וְעַל עַ"ן שֶׁבְּעַד** – מדוע ישנן נקודות בספר התורה מעל האותיות של 'לנו ולבנינו' ומעל העי"ן של 'עד'. משיב רבי יהודה: **מְלַמֵּד** שכל מה **שֶׁלֹּא עָנַשׁ** הקדוש ברוך הוא **עַל הַנִּסְתָּרוֹת,** היה רק **עַד שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן,** אבל לאחר מכן הצדיקים נענשים גם על העבירות שרשעים עושים בסתר. כלומר שהנקודות באו לומר שיש לדרוש את התיבות 'לנו ולבנינו' גם על הנסתרות, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה, וְכִי עָנַשׁ עַל הַנִּסְתָּרוֹת לְעוֹלָם** – וכי אפשר לומר שלאחר שעברו את הירדן הקדוש ברוך הוא מעניש את הצדיקים על הנסתרות, **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** שהנסתרות לה' אלוקינו **עַד עוֹלָם,** כלומר על כרחך שתיבות 'עד עולם' נדרשות על הנסתרות, שהרי על הנגלות אינו צריך לומר שינהג עד עולם, שהרי עונש הקיים מדוע שיפסיק. **אֶלָּא** על כרחך שהנקודות באו ללמד, **שכְּשֶׁם שֶׁלֹּא עָנַשׁ** את הצדיקים **עַל הַנִּסְתָּרוֹת** של הרשעים, **כָּךְ לֹא עָנַשׁ** את הצדיקים **עַל עֲוֹנָשִׁין שֶׁנִּגְלוּ** – עבירות שבגלוי של הרשעים, **עַד שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן,** שרק לאחר שעברו הצדיקים נענשים על עבירות שבגלוי של הרשעים, אבל על העבירות הנסתרות, גם לאחר שעברו את הירדן לא נענשים הצדיקים. ולדבריו הנקודות נדרשות למעט, שמה שכתוב 'הנגלות לנו ולבנינו' לא היה עד היום, אלא רק מהיום ואילך.

מקשה הגמרא: **אֶלָּא** לרבי נחמיה,

אל יאמר אדם נואש, בראותו שכבר עבר שבת מברכים חודש אלול, ראש־חודש אלול, וכמה ימים בחודש אלול, וישנו כבר הענין דתקיעת שופר . . ואף־על־פי־כן יש לו קשיים בהתמודדות עם היצר־הרע – כי "לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע", ולכן, אם רק יתנהג על־פי תורה, אזי תפעל התורה את פעולתה כנגד היצר־הרע.

משיחת שבת פרשת תצא ה'תשכ"ז